

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Școala doctorală de Management

TEZĂ DE DOCTORAT

Prezentată și susținută public de către autor:

GURGEN K OHANYAN

Titlul tezei de doctorat:

Efectele programelor Fondului Monetar Internațional asupra eficacității
guvernelor naționale

Conducător științific: Prof. Univ.dr. ARMENIA ANDRONICEANU

Comisia de susținere a tezei de doctorat:

Conf. Univ dr. Corboș Răzvan Andrei (Președinte)	- Academia de Studii Economice din București
Prof. Univ. dr. Popescu H. Gheorghe (Referent)	- Universitatea Creștină Dimitrie Cantemir
Conf. Univ dr. Popescu Gh. Cristina Raluca (Referent)	- Universitatea din București
Prof. Univ. dr. Dobrin Cosmin Octavian (Referent)	- Academia de Studii Economice din București
Prof. Univ. dr. Armenia Androniceanu (Conducător științific)	- Academia de Studii Economice din București

București, 2016

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Consiliul pentru Studii Universitare de doctorat

Școala doctorală de Management

**Efectele programelor Fondului Monetar Internațional
asupra eficacității guvernelor naționale**

Gurgen Ohanyan

Conducător științific:

Prof.univ. dr. Armenia Androniceanu

București 2016

**Rezumatul tezei de doctorat “ Efectele programelor Fondului Monetar
Internațional asupra eficacității guvernelor naționale**

Cuprins

INTRODUCERE	7
PARTEA I: EFICIENȚA ȘI EFICACITATEA DIN PERSPECTIVA FONDULUI MONETAR INTERNĂȚIONAL ȘI A GUVERNELOR NAȚIONALE.....	16
Capitolul 1: Conceptul de eficiență și de eficacitate și particularitățile acestora în programele elaborate de către FMI.....	17
1.1 Perspective ale conceptelor de eficiență și de eficacitate.....	17
1.2 Eficacitatea programelor elaborate de către FMI.....	21
1.2.1 Tipurile de programe elaborate de către FMI.....	22
1.2.2 Specificul evaluării eficacității programelor elaborate de către FMI.....	26
Capitolul 2: Evaluarea programelor elaborate de către FMI în literatura de specialitate.....	32
2.1 Analiză a eficacității programelor elaborate de către FMI și a metodelor implementate	33
2.1.1 Rolul FMI în prevenirea crizei.....	36
2.1.2 Creșterea economică în contextul programelor elaborate de către FMI.....	41
2.1.3 Efectele programelor elaborate de către FMI asupra sărăciei și asupra inegalității	46
2.1.4 Programele elaborate de către FMI și sectorul social al țărilor beneficiare: sănătate și educație	50
2.2 Evaluarea eficienței și eficacității guvernelor în cadrul programelor elaborate de către FMI.....	53
2.2.1 Conceptul de eficiență și de eficacitate în contextul guvernelor naționale.....	54
2.2.2 Contribuția eficacității guvernului la dezvoltarea economică.....	60
2.2.3 Deosebiri în evaluarea eficacității guvernelor.....	62
PARTEA A II A: EVOLUȚIA FMI CA O INSTITUȚIE FINANCIARĂ INTERNAȚIONALĂ ȘI PREZENTAREA CELOR MAI RECENTE REFORME	70
Capitolul 3: Fondul Monetar Internațional în contextul mediului internațional: rolul său în arhitectura financiară globală	71
3.1 Aspecte instituționale și funcționale ale FMI: obiectivele și misiunea FMI	74
3.2 Evoluția FMI ca arhitectul financiar internațional (1946 - 2007)	82
3.3 Analiza sistemului de guvernare a FMI	93
Capitolul 4: Prezentarea generală a reformelor elaborate de către FMI: evaluarea efectelor lor	101
4.1 Analiza facilităților moderne de împrumut ale FMI.....	102
4.1.1 Îmbunătățirea politicilor de creditare ale FMI și rolul acestora în gestionarea crizei	103
4.1.2 Flexibilitatea condițiilor impuse și strategia de guvernare națională proprie	108
4.2 Evaluarea celor mai recente reforme FMI: revitalizarea FMI	116
4.2.1 Analiza gradului de contingență a FMI și reformele guvernelor	117
4.2.2 Criza financiară globală și FMI: crize recente, clienți noi	126
4.2.3 Inițiative noi ale FMI: Grupul Troika și inițiativa de la Viena	134
PARTEA A III A: ESTIMAREA EFECTELOR PROGRAMELOR ELABORATE DE CĂTRE FMI ASUPRA EFICACITĂȚII GUVERNĂRII: SUGESTII ALE UNEI ABORDĂRI INEDITE PENTRU INIȚIALIZAREA PROGRAMELOR	140
Capitolul 5: Evaluarea celor mai recente colaborări ale FMI cu UE: Analiza SWOT	141
5.1 Diferențe între programele inițializate de către FMI și implementarea acestora în America Latină și Europa.....	141

5.2 Analize SWOT ale colaborării FMI cu cele patru state ale UE	145
5.2.1 Ungaria: prima țară a UE care a apelat la FMI în timpul crizei	146
5.2.2 Letonia: Impact semnificativ asupra cursului de schimb	152
5.2.3 România: Trei angajamente continue și permanente pentru a diminua impactul crizei	158
5.2.4 Polonia: prima țară cu facilitatea de condiționare ex-ante	168
Capitolul 6: Evaluarea efectelor programelor elaborate de către FMI asupra eficienței guvernării naționale	175
6.1 Metodologia de cercetare și baza de date	176
6.1.1 Probleme în evaluarea efectelor programelor elaborate de către FMI	176
6.1.2 Discuții legate de metodologia adecvată: alegerea celei mai bune metode	179
6.1.3 Abordări diferite și selectarea variabilelor explicative	183
6.1.4 Statistică descriptivă	191
6.2 Efectele programelor elaborate de către asupra eficacității guvernării: prezentarea rezultatelor ..	197
6.2.1 Modelul elaborat: Estimarea și tendința de potrivire a scorurilor	197
6.2.2 Interpretarea rezultatelor și efectele programelor elaborate de către FMI asupra eficacității guvernării	208
Capitolul 7: O abordare nouă a programelor inițiate de către FMI și cadrul efectelor adverse ale acestor programe	218
7.1 Perspective spre o guvernare conformă reglementărilor: o abordare nouă a programelor inițiate de către FMI	219
7.1.1 Redefinirea funcțiilor de utilitate ale guvernelor naționale și FMI.....	219
7.1.2 Eficacitatea guvernării ca element important a a programelor inițiate de către FMI	225
7.2 Cadrul efectelor adverse ale programelor elaborate de către FMI.....	232
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	238
REFERINȚE BIBLIOGRAFICE	246
ARTICOLE ÎN JURNALE, REVISTE ȘI ZIARE	246
Articole în jurnale, accesate online	246
Magazine și articole de ziar, accesate online	256
CĂRȚI	257
TEZE DE DIZERTAȚIE	260
ENCICLOPEDIILE ȘI DICȚIONARE ONLINE	260
RAPOATE ȘI LUCRĂRI DE CERCETARE	260
Rapoartele guvernelor, Lucrări de cercetare, lucrări IFI, accesate online	260
Rapoarte tehnice, Fișe de informare, Discursuri publice, accesate online	265
BAZE DE DATE STATISTICE DINTR-O BAZĂ DE DATE, ACCESATE ONLINE	269
LISTĂ DE ABREVIERI	271
LISTĂ DE FIGURI	274
LISTĂ DE TABELE	275
LISTĂ DE ANEXE	277
Anexa A. Informații generale despre FMI și membrii săi	277
Anexa B. Date și teste de robustețe	281

Cuvinte Cheie: Programele elaborate de către FMI; Reformele elaborate de către FMI; condiționalitate; strategia de guvernare națională proprie; eficacitatea guvernului; analiză SWOT; Metoda tendinței de potrivire a scorurilor; diferențe-în-diferențe.

Lucrarea de cercetare intitulată “Efectele programelor Fondului Monetar Internațional asupra eficacității guvernelor naționale” urmărește să evalueze eficacitatea participării guvernelor în cadrul programelor elaborate de către FMI și să contribuie la îmbunătățirea colabărării dintre guvernele naționale și FMI. Abordarea științifică vizează să estimeze efectele programelor elaborate de către FMI în contextul celor mai recente reforme FMI, prin abordarea provocărilor actuale. Scopul este de a identifica factorii indificali care care ar putea îmbunătăți calitatea guvernării, precum și de a sistematiza efectele adverse ale interveției FMI care urmărește să îmbunătățească gradul de conștientizare a autorităților locale.

Movivația alegerii acestei teme provine din necesitatea reevaluării rolului guvernului, ținând cont de capacitatea sa redusă de a depăși turbulențele externe, precum și din necesitatea de a îmbunătăți importanța reglementărilor naționale (Guvernului) din moment ce criza financiară recentă a evidențiat deficiențe ale modalităților naționale de reglementare a pieței. Prin urmare, prezenta teză de doctorat prezintă o relevanță sporită în contextul unei perioade post criză existentă în prezent, o perioadă în care o înțelegere aprofundată a funcționării plotocilor de reglementare poate modifica regulile improprii existente adoptate de către stakeholderii care acționează pe piața liberă, sub denumirea de greșeli ideale aferente conceptului de mână invizibilă.

Teza de doctorat este structurată în 7 capitole, având 287 de pagini și 487 de referințe bibliografice. În continuare, sunt evidențiate principalele rezultate și concluzii pe capitole.

Partea I – Abordări conceptuale, teoretice și metodologice

Primul capitol surprinde percepții fundamentate despre conceptul de eficiență și de eficacitate, prin analizarea perspectivelor din economie, management și praxeologie. Conceptul de eficacitate a fost considerat a fi cel mai adecvat pentru a ilustra scopul acestei teze de doctorat și de a evidenția capacitatea unei entități de a atinge anumite aspecte prin atingerea rezultatelor propuse. Prin urmare, restul capitolului este alocat pentru analizarea eficacității programelor elaborate de către FMI, prin prezentarea caracteristicilor proprii de evaluare. Au fost identificate trei probleme specifice FMI: endogenitatea, selecția subiectivă și efectele adverse. Aceste trei probleme împiedică obținerea eficacității aferentă programelor elaborate de către FMI în lipsa unei metode generale de a distribui simultan.

O altă problemă a evaluării eficacității programelor elaborate de către este că programele u au un scop global. A fost evidențiat, că FMI, după prăbușirea sistemului de valoare nominală, și-a atins gradual obiectivele prin implicarea în soluționarea problemelor legate de creșterea economică, de sărăcie și de o guvernare adecvată. În acest capitol au fost identificate componentele programelor elaborate de către IMF, cu precădere lichiditatea și condiționalitatea, precum și tipurile de condiționalitate care au impact diferit asupra variabilelor economice. Prin urmare, am decis să evaluez atât componenta contemporană, precum și efectele pe o perioadă de doi ani ale programelor de guvernare elaborate de către IMF asupra eficacității guvernării naționale.

Cel de-al doilea capitol analizează eficacitatea programelor elaborate de către IMF ținând cont de obiectivele acestor programe și de a evidenția o abordare adecvată pentru această teză de doctorat. În particular, analiza metodelor propuse a evidențiat că fiecare dintre acestea prezintă anumite deficiențe. Metoda Tendinței de Potrivire a Scorurilor, combinată cu estimatorul Diferențe-în Diferențe poate reduce semnificativ selecția adversă (subiectivă) și poate genera rezultate de o robustețe ridicată în condițiile în care prima metodă controlează selecția variabilelor observate, în timp ce, ce-a de-a doua gestionează selectarea factorilor neobservați. Pe baza literaturii de specialitate, s-a încercat definirea conceptelor de eficacitate și de eficacitate guvernamentală. În opinia noastră, eficacitatea este o realizare a unui proces cu obiectivele dorite îndeplinite. Prin urmare, vom defini ” eficacitatea guvernamentală” ca abilitatea guvernului de a completa un program prin atingerea rezultatelor scontate. Ultima secțiune a acestui capitol surprinde o sinteză comprehensivă a realizărilor eficacității guvernamentale atât din perspectiva națională, cât și din perspectivă internațională. Din punct de vedere al rezultatelor, pentru modelul propusam utilizat indexul de eficiență a guvernării propus de către Kaufman *et al.* Ca variabilă rezultat. Cele trei motive pentru selectarea acestuia sunt: accesibilitate, surprinderea caracterului complex și multidimensional a întregii guvernări, precum și impact redus asupra estimării erorilor standard, acceptuând credibilitatea rezultatelor.

Partea a II a – Evoluția FMI și realizările acestuia în contextul reformelor recente

Cel de-al treilea capitol a acestei teze de doctorat descrie FMI ca un arhitect financiar global și prezintă evoluția rolului și a misiunii acestuia în economia mondială. Se evaluează necesitatea revitalizării FMI și eficacitatea reformelor propuse. Au fost considerate următoarele

motive legate de credibilitatea FMI și de abilitatea acestuia de a asigura stabilitatea financiară la nivel global: apariția unui policentrism gradual la nivel global și capacitatea financiară limitată de a-și asuma responsabilitatea unui împrumutător de ultimul rang.

Analiza sistemului de guvernare a FMI a ilustrat că acesta nu este fezabil realității și că există o problemă de supra-reprezentare. Structura actuală a celor 12 circumscripții neglijează obiectivele țărilor în curs de dezvoltare, acordând putere absolută președinților acestor circumscripții. Între timp, inițiative diferite au fost lansate de către FMI în aceeași perioadă în care au fost implementate activitățile acestuia cu scopul de a se îmbunătăți eficacitatea și transparența programelor elaborate pentru atingerea necesităților aflate în creștere a membrilor săi. Academicienii consideră însă, că aceste aspecte sunt nerezonabile și nu au un impact major asupra modificărilor.

Prin urmare, problemele majore a FMI înaintea declanșării crizei ar putea fi: găsirea unor noi surse de finanțare, reformele guvernelor, modificări în politica de împrumut și îmbunătățirea misiunii de supraveghere. Criza financiară a furnizat o șansă unică FMI pentru dezvoltarea acestuia. Acest aspect s-a concretizat prin lansarea de către FMI a reformelor din 2010 și a principiilor de guvernare.

Cel de-al patrulea capitol analizează reformele și modificările majore pe care FMI le-a propus în executarea programelor implementate de la declanșarea crizei, prin evidențierea dezvoltării FMI și prin îmbunătățirea eficacității sale. Analiza guvernării și a reformelor implementate a ilustrat că FMI încearcă să își modifice structura, deși au fost obținute efecte minore. Această perspectivă nu este satisfăcătoare deoarece SUA își păstrează încă dreptul de veto asupra deciziilor majore, iar Conducerea executivă a FMI se bazează în continuare pe circumscripții electorale, în cadrul cărora obiectivele/dorințele țărilor în curs de dezvoltare nu sunt luate în considerare.

Analiza facilităților noi ale FMI arată că deși, țările beneficiare au fost mulțumite de acestea, acestea prezintă în continuare, numeroase deficiențe. În particular, acestea generează pierderi din moment ce țările care au semnal niște angajamente, altele decât cele cu condiții ex-ante, au fost respinse în a fi susținute datorită condițiilor politice instabile și a unor principii economice puternice.

În consecință, FMI ar trebui să ia în considerare existența pierderilor pe care ar trebui să le redefinescă. FMI a fost fiabil în eficientizarea condițiilor prin eliminarea criteriului de performanță structurală, aspect pe care cercetătorii îl consideră în afara atribuțiilor mandatului FMI. Prin colaborarea sa cu beneficiarii de împrumuturi concesionate, FMI a aplicat măsuri pentru sectorul de protecție socială. În special, în timpul crizei, FMI a adoptat măsuri menite să protejeze țările beneficiare cele mai vulnerabile. Aceste măsuri vizează: diferite niveluri de ale chestiunilor sociale, transferuri sub formă bănească, categorii de securitate socială. Cu toate acestea, studiile realizate în UE susțin că FMI își păstrează austeritatea în cadrul împrumuturilor neconcesionate.

Această secțiune evidențiază și discută motivele crizei îndatorării în cele patru țări zona euro prin analizarea deciziilor de a apela la FMI. FMI a trebuit să se plieze pe țările dezvoltate după 30 de ani în care această activitate a fost întreruptă și a permis, pentru prima dată, ca băncile centrale ale țărilor beneficiare să se implice în condițiile impuse. Această colaborare a generat lansarea a două inițiative regionale: inițiativa Viena și Grupul Troika, prin acordarea unui grad de flexibilitate participanților. Efectele acestor două inițiative au fost considerate cu preponderență pozitive, aspect care a fost parțial condiționat de către comitetul FMI în gradul de flexibilitate și de acuitate a cooperării cu alte instituții. În ansamblu, capitolul ilustrează flexibilitatea și reformele orientate ale FMI considerând că modificările nu sunt decisive și nu generează modificări semnificative în programul de guvernare al FMI.

Partea a III a – Estimarea efectelor programelor elaborate de către FMI asupra eficacității guvernării: o abordare nouă a programelor inițiate și a cadrului aferent efectelor adverse asupra economiilor naționale.

Cel de-al cincilea capitol este împărțit în două secțiuni: prima secțiune analizează programele inițiate de către FMI și implementate în două regiuni diferite: America Latină și Europa Centrală și de Est. Aceasta evidențiază că FMI a elaborat măsuri diferite pentru aceste regiuni, în funcție de scopul acțiunilor majoritare. În plus, a fost identificat că factorii politici au un impact semnificativ asupra procesului de elaborare și de implementare a programelor elaborate de către FMI. În consecință, ar trebui luați în considerare trei factori pentru a diminua lipsa de conformitate: conflictele politice, abrogare după alegeri și orientarea guvernului.

Cea de-a doua secțiune se concretizează printr-o analiză SWOT, cu scopul de a accentua colaborările recente între cele patru state UE. Trebuie menționat că FMI a colaborat cu acestea în mod diferit din moment ce criza financiară a avut un impact diferit asupra economiilor. Factorii politici sunt importanți în cadrul procesului de implementarea programelor elaborate, aspect care poate fi evidențiat de faptul că primul ministru al României, al Letoniei și al Ungariei au semnat acorduri noi. Conflictele politice și instabilitatea guvernamentală sunt considerate atât elemente de amenințare, cât și puncte slabe în implementarea eficientă a programelor FMI. Aceste aspecte vizează și Polonia. Pe de altă parte, au fost analizate punctele forte și oportunitățile celor patru țări, în principal abilitatea guvernului de a-și negocia condițiile de contractare și de a finaliza programele inițiate, considerând că nu există niciun program care să nu fie în concordanță cu reglementările existente. Prin compararea programelor implementate de către România, de către Ungaria și de către Letonia (toate aceste state au semnat acordul Stand-By), se poate concluziona că autoritățile române au fost eficiente în adoptarea condițiilor impuse. Polonia a fost într-o condiție mult mai favorabilă din moment ce criza financiară a avut un impact mai redus asupra economiei, aspect care au fost evidențiat de aprobarea acordului de linie de credit flexibilă cu condiții ex-ante.

Cel de-al șaselea capitol abordează metoda tendinței de potrivire a scorurilor cu ajutorul rezidurilor ajustate în combinație cu estimatorul diferențelor în diferență pentru a evalua efectele programelor elaborate de către FMI asupra eficacității guvernării. Perioada de analiză este cuprinsă între 1996-2014, iar eșantionul cuprinde 119 țări, având un număr de 2255 de observații. Au fost elaborate cinci ipoteze și au fost coroborate pentru a obține rezultate ce sugerează că programele implementate de către FMI au un impact pozitiv asupra eficienței guvernării atât în primul an de implementare, cât și în cel de-al treilea cu 0,12 , respectiv 0,2 puncte. Aceste rezultate ne permit să concluzionăm că guvernele sunt mult mai înclinate să-și elaboreze acțiuni prealabile din moment ce prima tranșă este condiționată de existența acestora. Ca urmare a acestui aspect, se sugerează că incorporarea măsurilor de guvernare orientate cu acțiunile prealabile contribuie la îmbunătățirea calității prin încurajarea creșterii economice. Aceste aspecte sunt similare cu cele regăsite în literatura de specialitate.

Următoarea etapă a presupus împărțirea eșantionului în două perioade: perioada de dinainte de declanșarea crizei și perioada ulterioară crizei. Motivul împărțirii eșantionului este acela de a evalua eficacitatea programelor elaborate de către FMI asupra calității guvernării.

Rezultatele susțin că efectele programele elaborate de către FMI în perioada ulterioară crizei au fost de cel puțin două ori mai evidente decât efectele obținute în perioada premergătoare crizei. În particular, programele elaborate de către FMI au contribuit la îmbunătățirea eficacității guvernării prin creșterea acesteia în programele inițiate după 2008, atât în perioada de inițiere, cât și două perioade ulterioare. Se remarcă o influență de 0,25, respectiv de 0,19 puncte.

Trebuie menționat că această cercetare are și anumite limitări. În mod specific, aceasta nu face distincția între tipurile de programe elaborate de către FMI, din moment ce acestea au impact diferit. Un element prin care aceasta s-ar putea îmbunătăți este includerea unei variabile dummy aferentă regiunii pentru a surprinde impactul acesteia asupra eficacității guvernării. Rezultatele econometrice ale cercetării doctorale trebuie analizate atent, din moment ce modelul elaborat nu face distincția între efectele aferente asistenței acordate de către FMI. Prin urmare, asistența tehnică și consolidarea politică au fost alocate conceptului de asistență financiară. S-a încercat, modelarea rezidurilor prin folosirea modului WB pentru a descrie covarianța asociată eficienței guvernării, însă valoarea coeficientului nu a fost semnificativă din punct de vedere statistic. Cercetarea viitoare vizează diminuarea posibilelor efecte ale modului de asistență WB atribuit de către WB. Limitările specificate ar trebui modelate în studiile viitoare.

Pe baza rezultatelor obținute, au fost regândite funcțiile de utilitate ale FMI și ale guvernului național prin incorporarea indexului de guvernare eficientă pentru a îndeplini condiția de lichiditate. Includerea unui astfel de indicator în cadrul etapelor programelor inițiate poate diminua gradul de non-conformitate și poate reduce presiunea aferentă acționarilor majoritari. Acest aspect este condiționat de faptul că indicatorul de eficacitate al guvernării disponibil gratuit va diminua ritmul de deviere a deciziilor non-economice adoptate de către FMI. Guvernele naționale vor fi capabile să își reducă pierderile și riscul de respingere din moment ce acest index va furniza o modalitate de măsurare a probabilității de aprobare a angajamentelor certe înainte de etapa de aplicare. Includerea indexului de guvernare al eficacității în cadrul etapei inițiale a programelor împreună cu alți factori de influență a fost analizată prin prezentarea avantajelor și a provocărilor generate de adoptarea unei abordări noi a programelor inițiate

Analiza măsurilor adoptate de către FMI pe perioada 2002-2015 a evidențiat trei măsuri specifice, cu caracter frecvent: valori reduse ale deficitului bugetar, valori reduse ale inflației și reforme structurale (privatizare și liberalizare). Scopul acestei analize este de a evidenția efectele

adverse pe care FMI le are asupra economiilor naționale prin impunerea unor măsuri cu caracter pro-ciclic în timpul crizei. Un cadru al efectelor adverse a fost surprins prin evidențierea impactului teoretic a măsurilor implementate de către guverne. În particular, cea mai bună metodă de reducere a deficitelor bugetare este înghețarea salariilor, reducerile salariale, diminuările pensiilor, elemente ce afectează direct sectorul public. Este recomandat ca guvernele să ia în considerare posibilele efecte adverse ale politicilor implementate și să discute măsurile impuse cu FMI.

Cercetarea elaborată are o valoare practică din moment ce aceasta poate facilita identificarea posibilelor efecte adverse ale participării autorităților naționale responsabile cu programele de stabilizare. Recomandările noastre includ un instrument de penalizare corect fundamentat care să fie eficient în reconstruirea credibilității FMI și în îmbunătățirea eficacității guvernării. Nu în ultimul rând, principalele tendințe și rezultate ale acestei teze pot fi incluse în procesul de educației, în cadrul domeniilor de management public, de economie politică și de relații financiare internaționale.